

Lausunto

25.3.2026

Eduskunta
Lakivaliokunta

Asia: HE 21/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle työperäistä hyväksikäyttöä koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

Esityksen keskeinen muutos on kiskonnantapaisen työsyryjinnän korvaaminen uudella rikosnimikkeellä kiskonta työelämässä. Uusi rikosnimike kohdistuu nimenomaan taloudelliseen hyväksikäyttöön, mikä selkeyttää rikosoikeudellista kokonaisuutta. Esityksen mukaan törkeä kiskonta työelämässä kattaisi tilanteet, joissa tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai aiheutetaan työntekijälle erityisen tuntuva vahinkoa, ja siitä säädettäisiin vähintään neljän kuukauden vankeusrangaistus.

Hallituksen esitys HE 21/2026 vp on perusteltu ja ajankohtainen kokonaisuus, jonka tavoitteena on vahvistaa työperäisen hyväksikäytön torjuntaa ja selkeyttää rikoslain soveltamista. Esityksen taustalla on tarve puuttua nykyistä tehokkaammin tilanteisiin, joissa työntekijän asemaa käytetään hyväksi esimerkiksi alipalkkauksen, kohtuuttomien työehtojen tai muun taloudellisen hyväksikäytön muodossa. Esityksen tavoite yhdenmukaistaa ja täsmentää rikoslain sääntelyä on linjassa myös aiemmin laaditun selvityksen (Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2023:19), työryhmän ja valvontaviranomaisten havaintojen kanssa, joiden mukaan nykyinen kiskonnantapaisen työsyryjinnän tunnusmerkistö on ollut osin vaikeasti sovellettava rikosprosessissa.

Kiskonnantapaisen työsyryjinnän ja työsyryjinnän soveltaminen on osoittautunut rikosprosessissa vaikeaksi, koska niiden täyttyminen edellyttää syrjintäperusteen todentamista (vertailuryhmän osoittamista ja jokseenkin tarkkaa näyttöä työntekijän epäedullisesta asemasta). Nämä edellytykset eivät vastaa muun muassa alipalkkaukseen perustuvan työperäisen hyväksikäytön tyypillistä luonnetta, jossa ongelman ydin on taloudellinen epäsuhta ja haavoittuvan aseman hyödyntäminen, ei välttämättä syrjintämotiivi. Lisäksi säännösten lyhyet vanhentumisajat ja sääntelyn rakenteelliset puutteet ovat johtaneet siihen, että syytteitä on rauennut ja vakaviakin tekoja on jouduttu arvioimaan toisenlaisten rikosnimikkeiden kautta. Vallitseva tilanne on heikentänyt rikosoikeudellisen järjestelmän kykyä puuttua hyväksikäyttöön tehokkaasti.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotetaan myös uusiin rikosnimikkeisiin. Tämä on tärkeää, koska työperäinen hyväksikäyttö esiintyy usein yritystoiminnan rakenteissa, joissa yksittäisen tekijän vastuu ei yksin riitä.

Liiketoimintakiellon ulottaminen työelämässä tehtyyn kiskontaan ja sen törkeään tekemuotoon on harmaan talouden torjunnan kannalta keskeistä, koska se mahdollistaa puuttumisen tilanteisiin, joissa hyväksikäyttö on osa järjestelmällistä tai toistuvaa taloudellista väärinkäytöstä. Kun liiketoimintakielto voidaan määrätä myös näissä rikoksissa, se vahvistaa rikosoikeudellisen sääntelyn ennaltaehkäisevää vaikutusta, estää hyväksikäyttöön perustuvan liiketoiminnan jatkumisen ja parantaa viranomaisten mahdollisuuksia kitkeä työelämän liittyviä vakavia väärinkäytöksiä.

Vaikutukset työntekijöiden oikeusturvaan

Uudistuksella oletetaan olevan merkittäviä myönteisiä vaikutuksia työntekijöiden oikeusturvaan. Esityksen mukaan kiskonta työelämässä kattaisi tilanteet, joissa työn tekemisen ja siitä maksettavan vastikkeen välillä on selvä epäsuhta. Tämä mahdollistaa puuttumisen myös sellaisiin hyväksikäytön muotoihin, jotka eivät täytä ihmiskaupan tunnusmerkistöä mutta ovat selvästi moitittavia.

Uudet rikosnimikkeet ja ankarammat rangaistusasteikot vahvistavat ennaltaehkäisevää vaikutusta ja korostavat, että työperäinen hyväksikäyttö on vakava rikos. Esitys parantaa haavoittuvassa asemassa olevien työntekijöiden asemaa, jotka ovat olleet alttiita hyväksikäytölle. Selkeämpi sääntely helpottaa viranomaisten puuttumista näihin tilanteisiin.

Ehdotettu muutos pakkokeinolakiin

Pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin 13 kohdan laajentaminen siten, että telekuuntelu olisi mahdollista myös törkeän kiskonnin työelämässä tutkinnassa, on perusteltu ja tarkoituksenmukainen muutos. Törkeään työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvät teot ovat usein rakenteellisia, suunnitelmallisia ja vaikeasti paljastettavia, minkä vuoksi tehokkaat salaiset pakkokeinot ovat esitutkintaviranomaisille välttämättömiä. Säännöksen täydentäminen parantaa viranomaisten kykyä selvittää vakavia hyväksikäyttötapauksia, katkaista rikoshyödyn muodostumista ja puuttua tilanteisiin, joissa työntekijöiden haavoittuva asema on järjestelmällisesti hyödynnetty.

Sisäministeriön Poliisiosasto pitää esitystä kannatettavana.

Poliisitarkastaja

Juha Tuovinen

Jakelu

Eduskunta, lakivaliokunta

Tiedoksi

Mari Rantanen

Matti Sarasmaa

Heikki Tamminen

Timo Kerttula

Asseri Kinnunen

Jaana Söderman

Tiina Landström

Heidi Mäkiprosi

oikeus.sm@gov.fi

Poliisiosaston virkaposti

Lausunto

25.3.2026

Eduskunta
Lakivaliokunta

Asia: LA 4/2023 vp Lakialoite laiksi rikoslain 47 luvun muuttamisesta

Lakialoitteessa esitetään rikoslakiin lisättäväksi työrikoksia koskevaan 47 lukuun uusi pykälä 3 b, jossa kriminalisoidaan *alipalkkaus*. Tekoon syyllistyisi työnantaja, joka tahallaan jättäisi noudattamatta työsopimuslain mukaisen yleissitovan työehtosopimuksen sekä työehtosopimuslain mukaisen työehtosopimuksen palkkamääräyksiä.

Nykyisessä oikeudellisessa viitekehyksessä alipalkkauksen yleinen kriminalisointi näyttäytyy ongelmallisena rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta. Keskeinen vaikeus liittyy siihen, ettei työntekijän vähimmäispalkkaa ole määritetty lainsäädännössä, vaan palkkaus perustuu pääosin työehtosopimuksiin. Rikosoikeudellinen sääntely edellyttää täsmällisiä ja tarkkarajaisia tunnusmerkistöjä, mutta työehtosopimuksiin perustuva vaihteleva palkkataso ei tarjoa tähän riittävän selkeää normipohjaa.

Alipalkkaukseen voidaan jo nykyisin puuttua rikoslain yleissäännösten, kuten kiskonnan ja petoksen, sekä työrikossäännösten kautta. Tämä korostaa rikosoikeuden viimesijaisuutta (*ultima ratio* -periaate): ennen uuden rikosnimikkeen säätämistä on arvioitava, ovatko olemassa olevat keinot riittäviä ja voidaanko niitä tehostaa muilla tavoin, kuten valvontaa ja viranomaisyhteistyötä kehittämällä. Tätä suuntaa on jo toteutettu muun muassa työsuojelun valvontalain muutoksilla (HE 303/2022 vp), jotka ovat lisänneet viranomaisille keinoja puuttua alipalkkaukseen ilman rikosoikeuden laajentamista.

Alipalkkaustilanteet ovat lisäksi usein oikeudellisesti ja näytöllisesti monimutkaisia. Palkan oikea määrä edellyttää työehtosopimusten tulkintaa, työaikojen, lisien ja muiden ehtojen kokonaisarviointia, mikä heikentää mahdollisuuksia rakentaa yksinkertaisesti sovellettavaa rikostunnusmerkistöä tai hallinnollista seuraamusjärjestelmää. Tämä asettaa haasteita myös oikeusturvalle ja seuraamusten ennakoitavuudelle.

Kriminalisointiin liittyvää problematiikkaa lisää epävarmuus siitä, mikä olisi säännöksen ensisijainen suojelukohde. Alipalkkaus voidaan ymmärtää yhtä lailla yksilön oikeuksien loukkauksena kuin markkinoiden

toimintaan vaikuttavana ilmiönä, esimerkiksi kilpailun vääristymisenä tai harmaan talouden muotona. Mikäli oikeushyvä ei määritellä täsmällisesti, erilliskriminalisointi jää systemaattisesti epäselväksi suhteessa voimassa oleviin rikosnimikkeisiin.

Näin ollen alipalkkauksen yleinen kriminalisointi edellyttäisi ensisijaisesti vähimmäispalkan säätämistä lailla sekä rikosoikeudellisten tunnusmerkkien merkittävää täsmentämistä. Nykytilassa nämä edellytykset eivät täyty, minkä vuoksi tehokkaammat ja oikeasuhtaisemmat keinot löytyvät toistaiseksi muun sääntelyn ja valvonnan kehittämisestä.

Jos Suomeen haluttaisiin säätää vähimmäispalkka, siitä pitäisi todennäköisesti päästä laajaan yhteisymmärrykseen. Poliittiset näkemykset siitä, miten sääntely pitäisi toteuttaa, vaihtelevat paljon, mikä kertoo aiheen monimutkaisuudesta ja sen sidoksista työmarkkinoihin. Suomen työmarkkinamallissa tällaiset muutokset vaatisivat todennäköisesti pitkää valmistelua ja tiivistä yhteistyötä työnantajien ja työntekijöiden kanssa.

Poliisitarkastaja

Juha Tuovinen

Jakelu

Eduskunta, lakivaliokunta

Tiedoksi

Mari Rantanen
Matti Sarasmaa
Heikki Tamminen
Timo Kerttula
Asseri Kinnunen
Jaana Söderman
Tiina Landström
Heidi Mäkiprosi
oikeus.sm@gov.fi
Poliisiosaston virkaposti